

10 Szkl

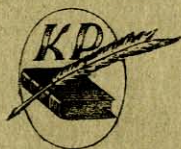
212

LIKA POMOCY NAUKOWYCH KOŁA POLONISTÓW S. O. W. — No 4

STANISŁAW SZOBER

PROFESOR UNIWERSYTETU WARSZAWSKIEGO

JAK STUDJOWAĆ JĘZYK POLSKI W UNIWERSYTETACH

NAKŁADEM KOŁA POLONISTÓW
STUDENTÓW UNIWERSYTETU WARSZAWSKIEGO
WARSZAWA 1927

BIBLIOTECZKA POMOCY NAUKOWYCH KOŁA POLONISTÓW S. U. W. — № 4

STANISŁAW SZOBER
PROFESOR UNIwersYTETU WARSZAWSKIEGO

**JAK STUDJOWAĆ
JĘZYK POLSKI
W UNIwersYTETACH**

NAKŁADEM KOŁA POLONISTÓW
STUDENTÓW UNIwersYTETU WARSZAWSKIEGO
WARSZAWA 1927

25482

285961

BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA
im. Jerzego Giedroycia w Białymstoku

FUW0172487

Drukarnia Literacka, Warszawa, Nowy Świat 22.

D-154/05

W organizacji naszego nauczania uniwersyteckiego studjum języka polskiego jest składową częścią studjum filologii polskiej (obacz Rozporządzenie Ministra W. R. i O. P. z dnia 26 marca 1926 roku w sprawie programu studjów i egzaminów w zakresie filologii polskiej na stopień magistra filozofji. Dziennik Urzędowy Ministerstwa W. R. i O. P. IX, 8 (170) poz. 74). Program uniwersyteckiego studjum filologii polskiej uwzględnia dwa kierunki, — jeden z przewagą dziedziny językoznawczej, a drugi ze szczególnem uwzględnieniem działu literackiego. Biorąc pod uwagę ten bardzo ważny szczegół Programu, można normalny porządek kolokwjów, egzaminów i ćwiczeń przedstawić w następującej tablicy, schematyzującej przeciętny przebieg studjów:

W tablicy tej litery A. i B. oznaczają dwa główne okresy studjów; okres pierwszy obejmuje przedmioty, obowiązujące wszystkich studentów-polonistów, a okres drugi rozpoczyna przeprowadzoną w Programie bifurkację na grupę języka polskiego i grupę historii literatury polskiej. Cyfry rzymskie wskazują na lata, a cyfry arabskie — na trymestry.

W tablicy tok studjów został wyznaczony przez wyliczenie obowiązujących kolokwjów, egzaminów i ćwiczeń, bo wszystkie te trzy szczegóły Programu są zewnętrznymi, a więc najbardziej uchwytными miernikami wewnętrznego przebiegu studjów: kolokwja i egzaminy są bezpośrednimi stwierdzeniami osiągniętych przez studenta wyników pracy, a udział w ćwiczeniach proseminaryjnych i seminaryjnych, ze względu na poprzedzające je i warunkujące ich zaliczenie rygory, staje się w konstytucji Programu świadectwem pośrednim tej pracy.

Przedstawiony tok studjów i chronologiczne ujęcie porządkowych jego okresów uwzględnia: 1) rygory następstwa chronologicznego, określone przez Program, 2) terminy sesyj egzaminacyjnych, przewidziane regulaminem egzaminów magisterskich, obowiązującym obecnie na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Warszawskiego i 3) przeciętną wydajność pracy średnio uzdolnionego studenta; ponieważ jednak z jednej strony porządek egzaminów, określony przez Rozporządzenie ministerjalne, może w pewnych granicach ulegać różnym przesunięciom, a z drugiej strony trudno w każdym jednostkowym przypadku przewidzieć z całą ścisłością stopień wydajności pracy studenta, więc podany schemat ma wartość tylko orientacyjnego drogowskazu, a nie obowiązującego wszystkich szablonu. Kto mu się przyjrzy bliżej i zestawii go z poszczególnymi punktami Rozporządzenia ministerjalnego, ten się przekona, że ten i ów szczegół można będzie, zależnie od okoliczności, w nim zmienić; odchylenia te nie mogą jednak iść zbyt daleko, i dlatego wykreślona tu zasadnicza linja wytyczna pozostanie zawsze bez zmiany, dopóki Rozporządzenie, z którego została wysnuta, trwać będzie w swej nieziennej mocy.

W pierwszym stadjum swych studjów, w okresie przerabiania przedmiotów, oznaczonych w Rozporządzeniu ministerjalnem i w podanym wyżej schemacie literą A., student jeszcze nie potrzebuje określać kierunku swojej późniejszej specjalizacji. Obowiązująca decyzja w wyborze grupy języka polskiego lub grupy historii literatury polskiej nastąpić może, według Rozporządzenia, najwcześniej w początku siódmego trymestru, czyli dopiero w trzecim roku studjów. Jest to szczególnie w Programie bardzo ważny i bardzo szczęśliwie pomyślany, bo po pierwsze daje każdemu filologowi polskiemu ogólną podstawę językoznawczo-literacką, a po drugie pozwala studentowi naprzód

A	I	1, 2, 3. Ćwiczenia w seminarjum niższem historii literatury polskiej 1 lub 2 Kolokwjum z głosowni opisowej języka polskiego 2 lub 3 Ćwiczenia prosemnaryjne z języka polskiego 2 lub 3 Egzamin z gramatyki opisowej współczesnej polszczyzny 2 lub 3 Egzamin z gramatyki opisowej języka staroecerkiewno-słowiańskiego 2 lub 3 Kolokwjum lub złożenie świadectwa znajomości języka łacńskiego 2 lub 3 Kolokwjum lub złożenie świadectwa znajomości języka greckiego	
	II	4, 5, 6. Ćwiczenia w seminarjum niższem historii literatury polskiej 4, 5, 6. Ćwiczenia w seminarjum niższem języka polskiego 5 lub 6 Egzamin z historii politycznej, ustrojowej i kulturalnej Polski 5 lub 6 Egzamin z głównych zasad nauk filozoficznych 6 Egzamin z historii literatury polskiej wraz z podstawowymi wiadomościami z teorii literatury, poetyki i stylistyki 6 Egzamin z podstawowych wiadomości z historycznej gramatyki języka polskiego i dialektologii z uwzględnieniem zasad nauki o języku	
B	III	a) W grupie języka polskiego 7, 8, 9. Seminarjum wyższe języka polskiego 8 lub 9 Egzamin z języka staroecerkiewno-słowiańskiego 8 lub 9 Egzamin z porównawczej gramatyki języków słowiańskich 9 Uzyskanie tematu pracy magisterskiej	b) W grupie historii literatury polskiej 7, 8, 9. Seminarjum wyższe historii literatury polskiej 8 lub 9 Egzamin z historii literatury starożytnej greckiej i rzymskiej albo jednej z literatur obcych nowożytnych 9 Uzyskanie tematu pracy magisterskiej
	IV	10, 11. Seminarjum wyższe języka polskiego 11 Złożenie pracy magisterskiej 12 Egzamin z gramatyki historycznej języka polskiego i dialektologii	10, 11. Seminarjum wyższe historii literatury polskiej 11 Złożenie pracy magisterskiej 12 Egzamin z historii literatury polskiej ze szczególnem uwzględnieniem jednej z epok

zapoznać się z temi dwoma podstawowemi dziedzinami filologii, a potem dopiero między niemi wybierać.

W tym stanie przepisów w pierwszym okresie studjum polonistycznego język obowiązuje w jednakim stopniu i zakresie wszystkich, zarówno tych, którzy w przyszłości wybiorą kierunek językoznawczy, jak tych, którzy nadadzą swoim studjom kierunek literacki. Jak w tem pierwszym stadium swoich studjów student powinien się zachować wobec wymagań, stawianych mu przez Program w zakresie języka polskiego?

I.

Kolokwjum z glosowni opisowej języka polsk.

1. Pierwszą czynnością w tej dziedzinie powinno być przygotowywanie się do kolokwjum z glosowni opisowej języka polskiego. Do kolokwjum tego należy przestudjować następujące prace:

- 1) T. Benni. Fonetyka opisowa. W zbiorowej „Gramatyce języka polskiego”, wydanej przez Polską Akademię Umiejętności. Kraków 1923, str. 1—55.
- 2) S. Szober. Głosownia opisowa. W „Gramatyce języka polskiego” tego autora. Warszawa 1923. Książnica Polska, str. 1—28.
- 3) K. Nitsch. Dzisiejszy system głosowy. Bibl. Tow. Mił. Języka Polsk. Nr. 7. Kraków 1925.
- 4) J. Rozwadowski. Ogólne zasady glosowni. Bibl. Tow. Mił. Jęz. Polsk. Nr. 6. Kraków 1925.
- 5) A. Bochenek. Anatomja. Rozd. II cz. IV (ze szczególnem uwzględnieniem obrazów). Kraków, wyd. Polsk. Akad. Um.
- 6) M. Abiński. Obrazy głosek polskich. Wyd. Tow. Mił. Języka Polsk. Skład główny u Gebethnera i Wolffa. Warszawa—Kraków—Lublin—Łódź — Poznań — Wilno — Zakopane, 1925.

Nadto przeczytać należy, według wyboru, dwie z następujących prac:

- 1) M. Abiński. Nieco o głoskach języka polskiego. Jęz. Pol. XII, 15.
- 2) T. Benni. Z dziedziny akomodacji międzywyrazowej. Mat. Prace Kom. Jęz. Ak. Um. I.
- 3) T. Benni. O samogłoskach nosowych w wyrazach obcych. Mat. Prace Kom. Jęz. Ak. Um. I.
- 4) T. Benni. Drobne spostrzeżenia w zakresie polskiego sandhi. Mat. Prace Kom. Jęz. Ak. Um. III.
- 5) T. Benni. Upodobnienie spółgłosek pod względem dźwięczności. Mat. Prace Kom. Jęz. Ak. Um. IV.
- 6) T. Benni. Formuły analityczne dźwięków polskich. Mat. Prace Kom. Jęz. Ak. Um. VI.
- 7) T. Benni. Istota artykulacyjna syczenia i szumu. Mat. Prace Kom. Jęz. Ak. Um. VI.
- 8) T. Benni. Studja fonetyczne I. Klasyfikacja dźwięków polskich. Prace Filologiczne VIII.
- 9) T. Benni. Samogłoski polskie, analiza fizjologiczna i systematyka. Prace Tow. Nauk. Warsz. Warszawa 1912.
- 10) T. Benni. Metoda palatograficzna w zastosowaniu do spółgłosek polskich. Prace Tow. Nauk. Warsz. Warszawa 1917.
- 11) T. Benni. O akcencie polskim, spostrzeżenia i pomiary. Sprawozd. Tow. Nauk. Warsz. VII. Warszawa 1916.
- 12) T. Benni. Ortofonja polska. Warszawa, Książnica Polska 1924.
- 13) T. Benni. Krtaniowe H w języku polskim? Prace lingwistyczne, ofiarowane Janowi Baudouinowi de Courtenay. Kraków 1921.
- 14) T. Lehr-Splawiński. Kilka uwag o klasyfikacji głosek polskich. Język polski XI, 33 i 69.
- 15) K. Nitsch. Kilka uwag o wymowie nosówek w polszczyźnie literackiej. Mat. Prace Kom. Jęz. Ak. Um. III.

- 16) K. Nitsch. Przyczynki do wymowy dzisiejszej polszczyzny literackiej. Mat. Prace Kom. Jęz. Ak. Um. IV.
- 17) K. Nitsch. Polska fonetyka międzywyrazowa. Mat. Prace Kom. Jęz. Ak. Um. V.
- 18) J. Rozwadowski. Szkic wymowy (fonetyki) polskiej. Mat. Prace Kom. Jęz. Ak. Um. I.
- 19) S. Słoński. Przyimki w polskim sandhi. Prace lingwistyczne, ofiarowane Janowi Baudouinowi de Courtenay. Kraków 1921.
- 20) S. Szober. Kilka uwag o wymowie samogłosek nosowych w wyrazach obcych. Prace Filolog. X.
- 21) H. Ułaszyn. Misedlanea językowe. 1. Asymilacja spółgłosek pod względem dźwięczności. Mat. Prace Kom. Jęz. Ak. Um. V.
- 22) H. Ułaszyn. Do fonetyki grup spółgłoskowych. Prace lingwistyczne, ofiarowane Janowi Baudouinowi de Courtenay. Kraków 1921.

Przy kolokwjum z głosowni opisowej student powinien wykazać znajomość zasad i umiejętność stosowania transkrypcji fonetycznej.

Przygotowywanie do tego kolokwjum trwać powinno niedłużej, niż jeden, najwyżej dwa trymestry.

*Ćwiczenia
proseminaryjne z języka polsk.*

2. Po pomyślnem złożeniu kolokwjum student powinien się starać o zapisanie na ćwiczenia proseminaryjne z języka polskiego. Ćwiczenia te, według Programu, trwają jeden trymestr. Warunkiem zaliczenia ćwiczeń proseminaryjnych, zgodnie z § 6 Regulaminu Seminarjum języka polskiego Un. Warsz., jest regularny i czynny w nich udział, zakończony zadowolającą pracą piśmienną, wykonaną pod nadzorem na zadany temat. Dwukrotne nieusprawiedliwione i czterokrotne, choćby usprawiedliwione, opuszczenie ćwiczeń proseminaryjnych pozbawia prawa pisania pracy klauzurowej i nakłada obowiązek ponownego przerebobienia ćwiczeń w ciągu całego trymestru.

Zaliczenie ćwiczeń proseminaryjnych student przy normalnej pracy uzyskać powinien w końcu drugiego, a najpóźniej w końcu trzeciego trymestru.

Egzamin z gramatyki opisowej współczesnej polszczyzny i języka starocerkiewno-słowiańsk. 3. W drugim i trzecim trymestrze, korzystając z przypadających w tym czasie na Uniwersytecie Warszawskim sesyj egzaminacyjnych — w początku stycznia i w końcu czerwca — student powinien przystąpić do egzaminów z gramatyki opisowej współczesnej polszczyzny i z gramatyki opisowej języka starocerkiewno-słowiańskiego.

Przygotowywanie się do tych egzaminów powinno się rozpocząć zaraz w pierwszych początkach studjów, najpóźniej w drugim trymestrze. Do egzaminu z gramatyki opisowej współczesnej polszczyzny przestudjować należy „Gramatykę języka polskiego“ S. Szobera, a nadto przeczytać według wyboru, przynajmniej dwie z następujących prac: ¹⁾

- 1) S. Agrell. Przedrostki postaciowe czasowników polskich. Mat. Prace Kom. Jęz. Ak. Um. VIII.
- 2) J. Baudouin de Courtenay. Charakterystyka psychologiczna języka polskiego. Encyklopedia polska, tom II, dział III (cz. I). Kraków 1915.
- 3) T. Benni. Beiträge zur polnischen Wortbildung I. Einführung. Produktive Personalsuffixe. Lipsk 1905.
- 4) A. Gawroński. O przyimku d l a w dzisiejszej polszczyźnie. Język Polski VII, 1 i 53.
- 5) A. Gawroński. Wartość uczuciowa deminutywów. Prace lingwistyczne, ofiarowane J. Baudouinowi de Courtenay. Kraków 1921.
- 6) J. Kalienbach. O języku i stylach Mickiewicza. Język Polski VII, 65.

¹⁾ Mniejsze artykuły, jak nap. te, które zostały podane w punktach 4), 5) i 6) liczone będą za $\frac{1}{3}$ większej pracy, należy więc ich przeczytać przynajmniej sześć.

- A. Kryński. Przyrostki pochodne-eństwo, -ar-
nia. Prace Filolog. II.
- 7) J. Łoś. Pochodzenie polskiego języka literac-
kiego. Język Polski III, 11.
- 8) L. Malinowski. Przyrostki pochodne-nisty,
-czyk. Prace Filologiczne II.
- 9) K. Nitsch. Rozbiór językowy „Ojczenasza“.
Gebethner i Wolff. Kraków—Warszawa—
Poznań—Lublin—Łódź 1920.
- 10) K. Nitsch. Mowa poznańska w beletrystyce.
Język Polski VI, 82.
- 11) K. Nitsch. O język małopolski. Język polski
VII, 142. Wyjaśnienie do „Języka małopol-
skiego“. Język Polski VIII, 89.
- 12) K. Nitsch. O poszanowanie odrębności pro-
wincjonalnych. Język Polski VII, 33.
- 13) K. Nitsch. A „ale“. Język Polski X, 139.
- 14) K. Nitsch. O kilku spornych formach deklin-
acyjnych. Język Polski XI, 98.
- 15) A. Obrębska. Proszę pani czy proszę
panią? Język Polski X, 81.
- 16) H. Oesterreicher. Dopełniacz liczby mnogiej
rzeczowników nijakich typu narzędzie
—kazanie. Język Polski V, 35.
- 17) S. Szober. Formy biernika nic, mię, cię,
się po słowach z przeczeniem. Język Pol-
ski IV, 140.
- 18) S. Szober. Sposoby łączenia liczebników
zbiorowych z rzeczownikami. Język Pol-
ski V, 27.
- 19) S. Szober. O sposobach łączenia złożonych
liczebników głównych z rzeczownikami. Ję-
zyk Polski VII, 5.
- 20) S. Szober. Użycie form czasu przyszłego
w opowiadaniu historycznym na oznaczenie
czynności minionych. Język Polski VI, 32.
- 21) H. Ułaszyn. Słowotwórstwo w zbiorowej
„Gramatyce języka polskiego“, wydanej

przez Polską Akademię Umiejętności. Kra-
ków 1923.

Do egzaminu z gramatyki opisowej języka staro-
cerkiewno-słowiańskiego przygotowywać się można
albo z podręcznika polskiego T. Lehra-Spławińskiego
„Zarys gramatyki języka starocerkiewnosłowiańskie-
go“. Poznań, Fiszer i Majewski 1923, albo z podręczni-
ka niemieckiego A. Leskiena, Handbuch der altbulgu-
rischen (altkirchenslawischen) Sprache (kilka wydań).
Weimar Herman Böhlans Nachfolger. Podręcznik
A. Leskiena poza wielu zaletami dydaktycznymi po-
siada nadto tę dogodność, że prócz wykładu gramatyki
zawiera teksty i słownik do nich. Kto korzystać bę-
dzie z podręcznika Lehra-Spławińskiego, ten musi go
uzupełnić „Wybozem tekstów starosłowiańskich“ wy-
danych przez S. Słońskiego we Lwowie u K. S. Jaku-
bowskiiego 1926 r. Teksty są niezbędne przy nauce,
i na egzaminie jest wymagana ich znajomość w zakre-
sie przynajmniej pięciu stron, które student musi
przeczytać, przetłumaczyć na język polski i objaśnić
gramatycznie.

*Kolokwja
z języka
łacińskiego
i greckiego*

4. Jeżeli student nie wyniósł z gimnazjum znajo-
mości języka łacińskiego i greckiego i nie ma w świa-
dectwie maturalnym stopni z tych języków, to powi-
nien się starać złożyć z nich kolokwja przed odpo-
wiednimi lektorami w końcu trzeciego trymestru.

Gramatyki łacińskiej nauczyć się można z pod-
ręcznika Samolewicza, a gramatyki greckiej z pod-
ręcznika Cwiklińskiego lub Fiederera.

Na tem wyczerpują się rygory, które student wy-
pełnić powinien w normalnych warunkach w ciągu
pierwszych trzech trymestrów, czyli w pierwszym ro-
ku swoich studjów.

*Wykłady
w pierwszym
roku studjów*

5. Prócz tych prac Program nakłada obowiązek
słuchania wykładów, oznaczając ich ilość łącznie
z ćwiczeniami w wymiarze przynajmniej 10 godzin
tygodniowo. Ponieważ, wedle podanych wyżej wska-
zówek (obacz tablicę), na ćwiczenia seminaryjne lite-

rackie odchodzi w każdym trymestrze po 2 godziny tygodniowo, a na ćwiczenia proseminaryjne z języka polskiego poświęcić trzeba 2 godziny tygodniowo w ciągu jednego trymestru, więc na wykłady pozostawałoby przeciętnie po 8 godzin tygodniowo, a w jednym trymestrze tylko 6 godzin. Jest to ilość formalnie, wedle litery Rozporządzenia ministerjalnego, wystarczająca, ale rzeczowo stanowczo za mała. Biorąc pod uwagę istotne potrzeby normalnego studjum, należy przyjąć jako minimalny wymiar godzin wykładowych liczbę, wahającą się między 10 a 12. Z tej liczby cztery godziny powinien student poświęcić słuchaniu wykładów językoznawczych w zakresie języka polskiego lub też częściowo także w zakresie innych języków słowiańskich, a zwłaszcza języka staro-cerkiewnosłowiańskiego; cztery godziny poświęcićby należało wykładom literatury polskiej, a cztery pozostałe godziny oddać wypadu filozofii (przedewszystkiem ogólnemu kursowi głównych zasad nauk filozoficznych), psychologii, historii Polski lub jakiejś literaturze obcej. Oczywiście wszystkich tych przedmiotów naraz słuchać nie można; to też student powinien im poświęcać rok rocznie po cztery godziny tygodniowo, a wybór w każdym poszczególnym wypadku zależeć musi przedewszystkiem od zainteresowań osobistych wybierającego, a w pewnym stopniu zależeć zawsze będzie także od najrozmaitszych okoliczności ubocznych jak, na przykład, od tego, czy wykład, któregooby się chciało słuchać, nie koliduje w czasie z jakimś wykładem bardziej ważnym i ściślej z głównym przedmiotem studjów związanym.

*Wyniki
pierwszego
roku studjów*

6. W pierwszym roku studjów student powinien w zakresie językoznawczym osiągnąć następujące wyniki swojej pracy: 1) nauczyć się gramatyki opisowej współczesnej polszczyzny ze szczególnem uwzględnieniem głosowni, 2) nauczyć się gramatyki opisowej języka staro-cerkiewnosłowiańskiego, 3) nauczyć się gramatyki łacińskiej, o ile nie wyniósł jej znajomości

z gimnazjum, 4) nauczyć się gramatyki greckiej, o ile jej nie poznał w gimnazjum, 5) przerobić ćwiczenia proseminaryjne z języka polskiego.

II.

*Seminarjum
niższe języ-
ka polskiego*

1. Główną i podstawową pracą polonisty w drugim roku jego studjów akademickich w zakresie języka polskiego powinien być czynny udział w ćwiczeniach niższego seminarjum. Według § 11 Regulaminu Seminarjum języka polskiego Un. Warsz. zapisy do seminarjum niższego przeprowadza kierownik Seminarjum w końcu każdego trymestru; chcąc więc rozpocząć pracę w Seminarjum od samego początku drugiego roku, czyli od trymestru czwartego, student powinien zapisać się na listę uczestników ćwiczeń seminaryjnych już pod koniec trymestru trzeciego. Ponieważ warunkiem dopuszczenia do ćwiczeń seminaryjnych niższych jest według Programu ministerjalnego: a) świadectwo odbytych ćwiczeń proseminaryjnych, b) świadectwo zadowalającego złożenia egzaminu z gramatyki opisowej współczesnej polszczyzny, c) świadectwa zadowalającego złożenia egzaminu z gramatyki języka staro-cerkiewnosłowiańskiego (obacz szczegóły w § 9 Regulaminu Seminarjum jęz. polsk.), d) świadectwo, stwierdzające znajomość gramatyki starogreckiej i łacińskiej w zakresie elementarnym, — więc wszystkie te świadectwa student powinien zdobyć już pod koniec trzeciego trymestru. Kto w tym terminie nie potrafi złożyć egzaminów z gramatyki opisowej współczesnej polszczyzny i z gramatyki opisowej języka staro-cerkiewnosłowiańskiego, ten na najbliższą sesję egzaminacyjną czekać musi do stycznia następnego roku, czyli do początków piątego trymestru swoich studjów, a na ćwiczenia seminaryjne będzie się mógł zapisać w końcu tego trymestru, rozpocznie je przeto dopiero w trymestrze szóstym.

Udział w ćwiczeniach seminarjum niższego trwa, według Programu, trzy trymestry po 2 godziny tygodniowo. Regulamin Seminarjum (§ 10) nakłada na każdego uczestnika obowiązek regularnego i czynnego udziału w ćwiczeniach, a nadto złożenia zadowalającej pracy piśmiennej. Dwukrotne nieusprawiedliwione i czterokrotne, choćby usprawiedliwione, opuszczenie ćwiczeń seminarjum niższego w ciągu trymestru pociąga za sobą przy sumarycznym obliczaniu czasu ćwiczeń seminaryjnych wykreślenie tego trymestru.

Tematy prac seminaryjnych z wykazami odnośnej literatury kierownik Seminarjum podaje zawsze do wiadomości uczestników Seminarjum za pośrednictwem ogłoszeń, wywieszanych w lokalu seminaryjnym.

*Wykłady
w drugim
roku studjów*

2. Poza pracą w seminarjum (językowym i literackim) student tak samo, jak w roku pierwszym, powinien uczęszczać regularnie na wybrane przez siebie wykłady. Po odjęciu czterech godzin seminaryjnych na wykłady pozostałoby wedle minimum, określonego przez Program, zaledwie sześć godzin. Liczbę tę należy stanowczo podnieść przynajmniej do 12. Z tego cztery godziny trzeba przeznaczyć na wykłady z zakresu języka polskiego lub też częściowo także innych języków słowiańskich; cztery godziny poświęcić wypada literaturze polskiej, a pozostałe cztery godziny, jak w roku pierwszym, podzielić według uznania między przedmioty z zakresu filozofji, psychologii, historii Polski albo literatury obcej, nowożytnej lub starożytnej.

W drugim roku, kiedy już student uporał się z gramatyką grecką i łacińską, dobrzeby było wybrać sobie jakiś język nowożytny i chodzić na odpowiednie wykłady lektorskie. W miarę posuwania się w studjach każdy odczuwać musi doniosłą wartość znajomości choćby jednego z języków zachodnio-europejskich; bez tej znajomości jakiegokolwiek poważniejsze wyższe studia są zupełnie niemożliwe. Jeżeli więc stu-

dent nie wyniósł z domu lub szkoły średniej porządnej znajomości choćby jednego z tych języków, to powinien koniecznie skorzystać z wykładów i ćwiczeń lektorskich w zakresie języka angielskiego, niemieckiego, francuskiego lub włoskiego, a przy znajomości jednego z tych języków dobrzeby było poznać inny.

Prócz wymienionych języków dla każdego polonisty, zwłaszcza tego, który zamierza specjalizować się w kierunku językoznawczym, szczególniejszą wartość posiadają także języki słowiańskie; należałoby więc poznać choć jeden z nich, korzystając również z pomocy wykładów i ćwiczeń lektorskich.

*Egzaminy
w drugim
roku studjów*

3. Przy normalnym biegu studjów w ciągu drugiego roku student powinien zdać cztery egzaminy: a) z historii politycznej, ustrojowej i kulturalnej Polski, b) z głównych zasad nauk filozoficznych, c) z historii literatury polskiej wraz z podstawowymi wiadomościami z teorii literatury, poetyki i stylistyki, d) z podstawowych wiadomości z historycznej gramatyki języka polskiego i dialektologii z uwzględnieniem zasad nauki o języku.

Byłoby pożądanem, żeby dwa pierwsze egzaminy, a przynajmniej jeden z nich student zdał na początku piątego trymestru, czyli w pierwszej, przypadającej w ciągu roku akademickiego, sesji egzaminacyjnej. Egzaminy trzeci i czwarty, oznaczone wyżej punktami c) i d), student może zdawać najwcześniej w końcu szóstego trymestru, gdyż warunkiem dopuszczenia do tych egzaminów jest, według Programu, odbycie ćwiczeń w niższym seminarjum literackim i językowym w rozmiarach dwóch godzin tygodniowo w ciągu trzech trymestrów.

Do egzaminu z historii politycznej, ustrojowej i kulturalnej Polski, jak również do egzaminu z głównych zasad nauk filozoficznych student powinien się przygotowywać podczas wakacji letnich między trzecim a czwartym trymestrem i w ciągu czwartego trymestru. Praca przygotowawcza do egzaminu z historii

literatury polskiej i z podstawowych wiadomości z historycznej gramatyki języka polskiego i dialektologii trwać powinna cały rok drugi studjów.

Do egzaminu z podstawowych wiadomości z historycznej gramatyki języka polskiego i dialektologii z uwzględnieniem zasad nauki o języku przygotowywać się można z następujących podręczników i dzieł:

a) W zakresie historycznej gramatyki:

- 1) J. Łoś. Podręcznik historycznej gramatyki języka polskiego (ma się niebawem ukazać).
- 2) J. Rozwadowski. Historyczna fonetyka. W zbiorowej „Gramatyce języka polskiego”, wydanej przez Polską Akademię Umiejętności. Kraków 1923, str. 57—206.
- 3) J. Łoś. Fleksja. W zbiorowej „Gramatyce języka polskiego”, wydanej przez Polską Akademię Umiejętności. Kraków 1923, str. 247—286.
- 4) J. Łoś. Składnia. W zbiorowej „Gramatyce języka polskiego”, wydanej przez Polską Akademię Umiejętności. Kraków 1923, str. 287—408.
- 5) A. A. Kryński i M. Kryński. Zabytki języka staropolskiego. Warszawa 1925 (rozbiór przynajmniej 20 stronic tekstu).

b) W zakresie dialektologii:

- 1) K. Nitsch. Mowa ludu polskiego. Kraków 1911.
- 2) S. Szober. Obraz ogólny dialektów polskich. W „Podręczniku do nauki języka polskiego w seminarjach nauczycielskich”. Warszawa 1926, str. 196—219.

c) W zakresie zasad nauki o języku:

- 1) J. Baudouin de Courtenay. Szkice językoznawcze. Warszawa 1904.
- 2) J. Rozwadowski. O zjawiskach i rozwoju języka. Kraków 1921. Wyd. Tow. Mił. Jęz. Polsk.

- 3) S. Szober. Zarys językoznawstwa ogólnego I. Warszawa 1924. Wyd. Tow. Mił. Jęz. Polsk.

Poza tem student powinien przeczytać przed egzaminem, według wyboru, z pośród podanych niżej jakieś dwie prace, z każdego z wymienionych niżej działów po jednej:

a) W zakresie historycznej gramatyki:

- 1) S. Blatt. O pochodnej spółgłosce końcowej j w języku polskim. Rozpr. Wydz. Filolog. Ak. Um. XXIV.
- 2) A. Brückner. Grafika i ortografia. Encyklopedia Polska t. II, dział III, część I, str. 269. Kraków 1915.
- 3) A. Brückner. Wpływ języków obcych na język polski. Encyklopedia Polska t. II, dział II, część I, str. 73 nast. Kraków 1915.
- 4) A. Brückner. Z dziejów języka polskiego. Lwów. 1903.
- 5) A. Brückner. Cywilizacja i język. Warszawa 1901.
- 6) A. Brückner. Kazania Świętokrzyskie, zabytek języka polskiego z wieku XIV. Prace Filolog. III.
- 7) A. Brückner. Drobne zabytki języka polskiego XV wieku. Rozpr. Wydz. Filolog. Ak. Um. XXV.
- 8) A. Brückner. Studja fonetyczne. Prace Filolog. VI.
- 9) J. Bystroń. Rozbiór porównawczy znanych dotąd najdawniejszych tekstów modlitwy pańskiej, pozdrowienia anielskiego, składu apostolskiego i dziesięciorga przykazania. Prace Filolog. I.
- 10) J. Bystroń. O użyciu genitivu w języku polskim. Rozpr. Wydz. Filolog. Ak. Um. XXII.
- 11) A. Chmiel. Księgi Augustyna, biskupa Hiponańskiego o żywocie krześcijańskim.

- J. Łoś. Uwagi językowe do Żywota krześcijańskiego. Mat. Prace Kom. Jęz. Ak. Um. VII.
- 12) W. Doroszewski. O znaczeniu dokonaniem osnów czasownikowych w języku polskim. Prace Fil. X.
- 13) S. Dobrzycki. Oratiuncule varie. Namowy rozliczne. Druk z r. 1527. Prace Fil. VI.
- 14) S. Dobrzycki. Przysłówki na -o i -e, utworzone od przymiotników w języku staropolskim. Prace Filolog. VI.
- 15) S. Dobrzycki. Historia o św. Józefie. Druk z r. 1530. Prace Filolog. VII.
- 16) A. Kalina. Komedja o mięsopuście, z rękopisu z początku XVI wieku. Prace Filolog. II.
- 17) A. Kalina. O liczebnikach w języku staropolskim. Rozpr. Wydz. Fil. Ak. Um. VI.
- 18) P. Kopko. Krytyczny rozbiór gramatyki narodowej O. Kopczyńskiego. Rozpr. Wydz. Fil. Ak. Um. XLVI.
- 19) F. Krcěk. Modlitewnik Nawojki, studjum językowe. Rozpr. Wydz. Fil. Ak. Um. XXIII.
- 20) A. Kryński. Żywot św. Eufraksji, zabytek języka polskiego z r. 1524. Prace Filolog. III.
- 21) T. Lehr (-Splawiński). Studja nad akcentem pomorskim. Mat. Prace Kom. Jęz. Ak. Um. VI.
- 22) T. Lehr (-Splawiński). Ze studjów nad akcentem słowiańskim. Prace Kom. Jęz. Ak. Um. I.
- 23) T. Lehr-Splawiński. O prasłowiańskiej metatonji. Prace Kom. Jęz. Ak. Um. III.
- 24) T. Lehr-Splawiński. Prasłow. j b- w językach zachodnio-słowiańskich. Roczn. Slawist. VIII.
- 25) (Lubicz) H. Łopaciński. Kilka zabytków języka staropolskiego. Prace Filolog. IV.
- 26) J. Łoś. Funkcje narzędnika w języku polskim. Rozpr. Wydz. Filolog. Ak. Um. XL.
- 27) J. Łoś. Zaimki od tematu io- w dawnej polszczyźnie. Mat. Prace Kom. Jęz. Ak. Um. V.

- 28) J. Łoś. Dwa teksty staropolskie. Mat. Prace Kom. Jęz. Ak. Um. V.
- 29) J. Łoś. Jakóba, syna Parkoszewego traktat o ortografii polskiej. Mat. Prace Kom. Jęz. Ak. Um. II.
- 30) L. Malinowski. Porównanie kilku ustępów Biblii szarospatackiej z tekstem staroczeskim Zabłockiego. Prace Filolog. IV.
- 31) L. Malinowski. Żywot św. Błażeja, zabytek języka polskiego z początku wieku XV. Prace Fil. V.
- 32) L. Malinowski. Ewangelja św. Mateusza R. V, 1—12, kazanie na dzień wszech świętych, zabytki języka polskiego z wieku XV. Rozpr. Wydz. Filolog. Ak. Um. XXII.
- 33) L. Malinowski. Zabytek języka polskiego z początku wieku XVI. Rozpr. Wydz. Fil. Ak. Um. XXVIII.
- 34) W. Nehring. Kazania Gnieźnieńskie, tekst i glosy z rękopisu wydane, uwagami i słownikiem opatrzone. Rozpr. Wydz. Filolog. XXV.
- 35) K. Nitsch. O pisowni i języku Kazań Paterka, zabytku języka polskiego z początku wieku XVI. Prace Filolog. V.
- 36) K. Nitsch. Z historii polskich rymów. Warszawa 1912. Prace Wyd. I Tow. Nauk. Warsz.
- 37) H. Oesterreicher. Imiesłów bierny w języku polskim. Rozpr. Wydz. Fil. Ak. Um. LXIII.
- 38) Z. Paulisz. Biblia Królowej Zofji w rękopiśmie a wydaniu Małeckiego. Mat. Prace Kom. Jęz. Ak. Um. VI.
- 39) J. Ramberg. Dzieje przyrostków -e c i -c a w języku polskim. Prace Filolog. X.
- 40) J. Rozwadowski. Bulla z r. 1136 jako najstarszy zabytek języka polskiego. Mat. Prace Kom. Jęz. Ak. Um. IV.
- 41) J. Rozwadowski. Przyczynki do historycznej fonetyki języka polskiego. Roczn. Slawist. V.

- 42) J. Rozwadowski. De morte prologus i zale konajacego. Mat. Prace Kom. Jęz. Ak. Um. I.
 - 43) J. Rozwadowski. Język rękopiśmiennej reguły żeńskich klasztorów ordinis Praemonstratensis z r. 1540. Mat. Prace Kom. Jęz. Ak. Um. I.
 - 44) J. Rozwadowski. Przyczynki do historycznej fonetyki języków słowiańskich. Roczn. Slav. VII.
 - 45) M. Rudnicki. Metateza w językach zachodniosłowiańskich, przedewszystkiem lechickich. Slavia Occidentalis I.
 - 46) A. Semenowicz. Uwagi krytyczne do tekstu Biblii szarospatackiej. Prace Filolog. VII.
 - 47) W. Taszycki. Imiesłowy czynne, terażniejszy i przeszły I w języku polskim. Rozpr. Wydz. Filolog. Ak. Um. LXI.
 - 48) W. Taszycki. Najdawniejsze imiona polskie osobowe. Rozpr. Wydz. Filolog. Ak. Um. LXIII.
 - 49) H. Ułaszyn. Ueber die Entpalatalisierung des urslav e- lautes im Polnischem. Lipsk. 1905.
 - 50) H. Ułaszyn. Miscellanea językowe: Nr. 2 Próba wyjaśnienia form b e z, p r z e d. Nr. 4. Do historii formy bies „daemon“, Mat. Prace Kom. Jęz. Ak. Um. V.
- b. W zakresie dialektologii polskiej.
- 1) J. Biela. Gwara Zebrzydowska. Rozpr. Wydz. Filolog. Ak. Um. IX.
 - 2) G. Blatt. Gwara ludowa we wsi Pysznicza w powiecie Niskim. Rozpr. Wydz. Filolog. Ak. Um. XX.
 - 3) J. Bystroń. O mowie polskiej w dorzeczu Stornawki i Łuczycy w Księstwie Cieszyńskim. Rozpr. Wydz. Filolog. Ak. Um. XII.
 - 4) S. Dobrzycki. O t. zw. mazurowaniu w języku polskim. Rozpr. Wydz. Fil. Ak. Um. XXXII.
 - 5) S. Dobrzycki. O mowie ludowej we wsi Krzę-

- cinie (powiat Podgórski). Rozpr. Wydz. Filolog. Ak. Um. XXVI.
- 6) O. Chomiński. Gwary polskie okolic Rymanowa. Mat. Prace Kom. Jęz. Ak. Um. VI.
- 7) P. Jaworek. Gwary na południe od Chrzanowa. Mat. Prace Kom. Jęz. Ak. Um. VII.
- 8) E. Klich. Dialekt wsi Borki Nizinne. Prace Kom. Jęz. Ak. Um. IV.
- 9) A. Kryński. Gwara Zakopańska. Rozpr. Wydz. Filolog. Ak. Um. X.
- 10) Leciejewski. Gwara Miejskiej Górki i okolicy. Rozpr. Wydz. Filolog. Ak. Um. IX.
- 11) T. Lehr. (-Spławieński). Listy ludowe z Żarówki. Mat. Prace Kom. Jęz. Ak. Um. VI.
- 12) J. Łoś. Gwara Opoczyńska. Rozpr. Wydz. Filolog. Ak. Um. XI.
- 13) L. Malinowski. Studja Śląskie. Rozpr. Wydz. Filolog. Ak. Um. IX.
- 14) Sz. Matusiak. Gwara lasowska w okolicy Tarnobrzęga. Rozpr. Wydz. Filolog. Ak. Um. VIII.
- 15) K. Nitsch. Monografia polskich cech gwarowych. Kraków 1916.
- 16) K. Nitsch. Próba ugrupowania gwar polskich. Rozpr. Wydz. Filolog. Ak. Um. XLVI.
- 17) K. Nitsch. Dialekty polskie Śląska. Mat. Prace Kom. Jęz. Ak. Um. IV.
- 18) K. Nitsch. Dialekty polskie Prus Zachodnich. Mat. Prace Kom. Jęz. Ak. Um. III.
- 19) K. Nitsch. Dialekty polskie Prus Wschodnich. Mat. Prace Kom. Jęz. Ak. Um. III.
- 20) K. Nitsch. Granice państwa a granice języka polskiego. Język polski. V, 97, VI, 41, VII, 97, VIII, 92, IX, 97, X, 192.
- 21) J. Witek. Teksty i spostrzeżenia gwaroznawcze z północno-wschodniej okolicy Tarnowa. Mat. Prace Kom. Jęz. Ak. Um. I.

*Wyniki
drugiego
roku studiów*

4. Przy normalnem posuwaniu się pracy student w drugim roku studiów powinien w zakresie językoznawczym osiągnąć następujące wyniki: 1) przerobić ćwiczenia w seminarjum niższym języka polskiego, 2) napisać pracę, warunkującą zaliczenie seminarjum niższego, 3) przeczytać jakieś dwie monografie językoznawcze, warunkujące dopuszczenie do egzaminu z podstawowych wiadomości z historycznej gramatyki języka polskiego i dialektologii z uwzględnieniem zasad nauki o języku, 4) zdać egzamin z tego przedmiotu

Poza tem student w drugim roku powinien 1) przerobić ćwiczenie w seminarjum niższym historii literatury polskiej, 2) zdać egzamin z historii politycznej, ustrojowej i kulturalnej Polski, 3) zdać egzamin z głównych zasad nauk filozoficznych i 4) zdać egzamin z historii literatury polskiej wraz z podstawowymi wiadomościami z teorii literatury, poetyki i stylistyki.

III.

*Wybór
kierunku
studiów*

1. Przy normalnym biegu pracy student musi najpóźniej na początku trzeciego roku rozstrzygnąć o kierunku swoich dalszych studiów, gdyż program ministerjalny w zakresie magisterjum filologii polskiej przewiduje w tym momencie bifurkację, uwzględniającą studia w grupie języka polskiego i w grupie historii literatury polskiej.

Kto obrał kierunek literacki, ten swoje wykształcenie uniwersyteckie w zakresie języka polskiego już wyczerpał w pracach i rygorach dwóch pierwszych lat nauki, dla tego więc wskazówki niniejsze do tamtych tylko lat się ograniczają. Czyje natomiast zainteresowania zwracają się w kierunku językowym, ten, zgodnie z intencją Programu, od trzeciego roku studiów może się temu kierunkowi oddać całkowicie, dla niego więc wskazówki te nie tracą na swej wartości także w późniejszych latach jego studiów, owszem, tem poważniejszego nawet nabierają znaczenia.

*Seminarjum
wyższe
języka
polskiego*

2. Po wyborze kierunku studiów główna praca polonisty-językoznawcy w drugim okresie jego nauki uniwersyteckiej ześrodkowywać się powinna w Seminarjum wyższym języka polskiego. Program ministerjalny określa jako minimalną obowiązującą normę udziału w Seminarjum wyższym 5 trymestrów w wymiarze 2 godzin tygodniowo. W tym stanie przepisów student starać się powinien uzyskać możliwość zapisania się do seminarjum wyższego już na początku siódmego trymestru, czyli na początku trzeciego roku studiów. Chcąc tego terminu dotrzymać, trzeba najpóźniej w przypadającej w końcu drugiego roku czerwcowej sesji egzaminacyjnej przystąpić do egzaminów z historii literatury polskiej... i z podstawowych wiadomości z historycznej gramatyki języka polskiego i dialektologii..., gdyż zdanie egzaminu z tych przedmiotów jest, według Rozporządzenia ministerjalnego, jednym z warunków dopuszczenia do seminarjum wyższego języka polskiego. Zapisy do seminarjum wyższego języka polskiego przeprowadza profesor, kierujący Seminarjum, według Regulaminu, obowiązującego w Uniwersytecie Warszawskim, na początku każdego trymestru. Gdyby więc student nie dopełnił obowiązujących go rygorów egzaminacyjnych w końcu szóstego trymestru i nie mógł wskutek tego zapisać się do seminarjum wyższego języka polskiego w trymestrze siódmym, to starać się o to powinien przynajmniej w początkach trymestru ósmego. W tym celu starać się musi zdać wymienione wyżej egzaminy, podczas styczniowej sesji egzaminacyjnej. W przeciwnym razie czekać trzeba będzie na sesję czerwową, a w takim razie zapisanie się do seminarjum wyższego nastąpić może najwcześniej w dziesiątym trymestrze, co przeciągnie czas studiów o rok jeden.

Regulamin Seminarjum (§ 14) nakłada na każdego uczestnika obowiązek regularnego i czynnego udziału w ćwiczeniach, a nadto złożenia zadowolającej pracy seminaryjnej. Dwukrotne nieusprawiedli-

wione i czterokrotne, choćby usprawiedliwione, opuszczenie posiedzenia seminaryjnego w ciągu trymestru pociąga za sobą przy sumarycznym obliczaniu czasu ćwiczeń seminaryjnych wykreślenie tego trymestru.

*Praca
seminaryjna
magisterska*

3. Tematy prac seminaryjnych wyższych ustala kierownik Seminarjum w porozumieniu z zainteresowanymi studentami. Pożądanemby było, żeby student wybrał sobie taki temat, którego poważne przerobienie pozwoliłoby uznać jego pracę seminaryjną za pracę magisterską w tej formie, w jakiej została złożona lub też, w razie potrzeby, po przeprowadzeniu niezbędnych zmian lub uzupełnień.

Do pracy seminaryjnej student powinien zabrać się jaknajwcześniej. Jeden trymestr udziału w seminarjum wyższem powinien już dać możność rozejrzenia się w możliwych tematach i wytworzyć jakieś szczególniejsze zainteresowanie w określonej dziedzinie, bądź w fonetyce opisowej, bądź w głosowni historycznej, czy w słowotwórstwie lub odmienni, czy też w składni lub w rozmaitych działach słownika albo w semantyce, czy w zakresie języka literackiego czy też w dziedzinie dialektów ludowych. Przysłuchiwanie się referatom, wygłaszanym na posiedzeniach seminarjum wyższego i przygotowywanie się do prowadzonej w związku z temi referatami dyskusji powinno po jednym trymestrze wyrobić w każdym uczestniku odpowiednią umysłową i uczuciową postawę, ułatwiającą mu wybór własnego tematu. W każdym razie student dążyć powinien, żeby złożyć pracę seminaryjną (magisterską) najpóźniej w jedenastym trymestrze swoich studjów.

*Seminarjum
słowiańskie*

4. Jak powierzchowne nawet rozejrzenie się w przedmiotach, objętych programem, wskazuje, uniwersyteckie studjum języka polskiego opiera się na porównawczem podłożu gramatyki języków słowiańskich, a zwłaszcza języka starocerkiewnosłowiańskiego; i właśnie, jak to z podanej na samym początku

tych wskazówek tablicy wynika, trzeci rok językoznawczych studjów polonistycznych jest przeznaczony przede wszystkim na poznanie tego porównawczego słowiańskiego podłoża. Świadczą o tem przedmioty egzaminów, w roku trzecim przypadających, — mianowicie, egzamin z języka starocerkiewnosłowiańskiego ze znajomością zabytków i egzamin z porównawczej gramatyki języków słowiańskich.

W związku z takim charakterem trzeciego roku studjów byłoby bardzo pożądane, żeby student, który wybrał grupę języka polskiego, jako przedmiot swoich studjów, starał się w tym czasie o przyjęcie nietylko do seminarjum wyższego języka polskiego, lecz także do seminarjum słowiańskiego i przebył w niem przynajmniej trzy trymestry. Nie jest to obowiązek, narzucony przez rygory programu, lecz wynikający z istoty celów, do których każdy polonista-językoznawca w studjach swoich zdąży: bliższa znajomość języków słowiańskich, a zwłaszcza starocerkiewnosłowiańskiego pogłębi i utrwali naukową wiedzę o języku polskim.

Prócz tych pożytków teoretycznych czynny udział w seminarjum słowiańskiem przyniesie także korzyść praktyczną, gdyż ułatwi przygotowanie się do egzaminów z języka starocerkiewnosłowiańskiego i porównawczej gramatyki języków słowiańskich.

*Wykłady
w trzecim
roku
studjów*

5. Jak w pierwszym okresie studjów, tak samo w roku trzecim student powinien uczęszczać regularnie na wybrane przez siebie wykłady. Po odjęciu dwóch godzin na seminarjum wyższe języka polskiego i przypuszczalnie także dwóch godzin na seminarjum słowiańskie na wykłady wedle minimalnej normy, określonej w Programie, pozostałoby zaledwie sześć godzin tygodniowo. Liczbę tę dobrze jest podnieść przynajmniej do 12. Z tego dwie do czterech godzin trzeba przeznaczyć na wykłady z zakresu języka polskiego, około czterech godzin — na wykłady w zakresie innych języków słowiańskich, jakie dwie

godziny — na wykłady z dziedziny innych języków indoeuropejskich lub językoznawstwa ogólnego, a pozostałe godziny poświęcić słuchaniu wykładów psychologii, etnologji, prehistorji lub filozofji.

Z pośród pozasłowiańskich języków indoeuropejskich szczególniejszą wartość dla studjum polonistycznego ma naukowe poznanie tych języków, które w następstwie terytorjalnego sąsiedztwa czy też oddziaływania kulturalnego w czasach historycznych lub przedhistorycznych pozostawały w bezpośredniej lub pośredniej styczności z językiem polskim. Do takich języków należą przedewszystkiem języki bałtyckie (litewski, łotewski i staropruski) i język niemiecki, zwłaszcza język górnoniemiecki w jego trzech odmianach chronologicznych, — staro-, średnio- i nowogórnoniemieckiej. To też każdy polonista-językoznawca powinien zawsze korzystać z każdej nadarzającej się sposobności, żeby te języki teoretycznie poznać.

Bardzo pożytecznym byłoby również przesłuchanie wykładów teoretycznych w zakresie języka francuskiego lub włoskiego, a zwłaszcza wykładów historycznej gramatyki tych języków. Wykłady te mają dla polonisty szczególniejszą wartość nie tylko ze względu na stosunki kulturalne, łączące te języki z językiem polskim, lecz także ze względów metodologicznych.

Bardzo pożyteczne byłoby również przesłuchanie jakiegoś kursu z zakresu porównawczej gramatyki języków indoeuropejskich.

W roku trzecim tak, jak lat poprzednich, student korzystać powinien z lektorskich wykładów językowych, ćwicząc się nadal w praktycznej umiejętności któregoś z języków zachodnioeuropejskich lub słowiańskich. Z pośród języków słowiańskich szczególniejszą wartość dla historycznego studjum języka polskiego ma język czeski, gdyż w swoim czasie wywierał on wybitny wpływ na polski język literacki, na ten

więc język należałoby zwrócić główną uwagę przy wyborze wykładów lektorów słowiańskich.

*Egzaminy
w trzecim
roku
studjów*

6. Prócz czynnego udziału w seminarjum wyższem języka polskiego i przypuszczalnie także w seminarjum słowiańskiem, jak również poza pracą, związaną ze słuchaniem wykładów, student przy normalnych postępach w pracy powinien w trzecim roku swoich studjów przygotować się do egzaminu z języka starocerkiewnosłowiańskiego i do egzaminu z porównawczej gramatyki języków słowiańskich. Egzaminy te powinno się złożyć podczas styczniowej lub czerwcowej sesji, przypadającej w trzecim roku studjów, czyli na początku ósmego lub w końcu dziewiątego trymestru.

Wiedomości, które student musi na tych egzaminach wykazać, opierają się na głębszej i szerszej znajomości przedmiotów, nie można ich przeto czerpać z jakiegoś jednostronnego źródła, a więc czy to wyłącznie z wykładu profesora czy też z jakiegoś jednego opracowania podręcznikowego. Potrzebne wskazówki bibliograficzne podaje zwykle profesor przy wykładzie odnośnego przedmiotu, tutaj więc z konieczności ograniczyć się wypadnie do danych najważniejszych.

W nauce języka starocerkiewnosłowiańskiego należy mieć na uwadze przedewszystkiem następujące książki:

- 1) J. Łoś. Gramatyka języka starsłowiańskiego. Lwów 1924.
- 2) A. Leskien. Grammatik der altbulgarischen (altkirchenslavischen) Sprache. Heidelberg. C. Winter 1909.
- 3) W. Vondrák. Altkirchenslavische Grammatik. Berlin 1900.
- 4) S. Kul'bakin. Drevnecerkovnoslavjanskij jazyk... 3 wyd. Charkow 1907.

W nauce gramatyki porównawczej języków słowiańskich korzystać można z następujących opracowań:

- 1) A. Meillet. *Le slave commun*. Paris 1924.
- 2) W. Porzeziński. *Srovnitelinaja grammatika slavjanskich jazykov*. Moskwa 1914.
- 3) W. Vondrák. *Vergleichende slavische Grammatik*. 2 wyd. Göttingen 1925.

Wyniki
trzeciego
roku
studjów

7. Przy normalnym biegu pracy polonista-językoznawca w trzecim roku studjów powinien: 1) przerobić trzy trymestry ćwiczeń w seminarjum wyższym języka polskiego, 2) zdać egzamin z języka starocerkiewnosłowiańskiego w szerszym zakresie i 3) zdać egzamin z porównawczej gramatyki języków słowiańskich.

Poza tem byłoby bardzo pożądane, 1) przerobienie ćwiczeń w seminarjum słowiańskim i 2) całkowite albo przynajmniej częściowe napisanie pracy, warunkującej zaliczenie seminarjum wyższego i przerobienie jej w ten sposób, żeby można ją było uznać za dyplomową pracę magisterską.

IV.

Seminarjum
wyższe
języka
polskiego

1. Program ministerjalny nakłada na każdego polonistę-językoznawcę obowiązek pięciotrymestrowego uczestnictwa w seminarjum wyższym języka polskiego; przeto po trzytrymestrowych ćwiczeniach seminaryjnych w roku trzecim na rok czwarty pozostają dwa trymestry tych ćwiczeń; należy je przerobić w ciągu trymestru dziesiątego i jedenastego. Udział w seminarjum wyższym języka polskiego w ciągu tych dwóch ostatnich trymestrów jest związany temi samemi rygorami, jakie, zgodnie z Regulaminem Seminarjum języka polskiego (§ 14), obowiązywały w pierwszych trzech trymestrach uczestniczenia w niem

Praca
seminaryjna
i magisterska

2. Jednym z warunków zaliczenia ćwiczeń seminaryjnych wyższych tak samo, jak niższych, jest napisanie zadowolającej pracy seminaryjnej. Byłoby pożądane, żeby student starał się dopełnić tego wa-

runku jak najprędzej, to znaczy, już pod koniec trzeciego roku studjów, przyczem pracy swej powinien nadać taki zakres, treść i formę, żeby można ją było uznać za pracę magisterską.

Do wykończenia pracy magisterskiej student dążyć powinien przynajmniej w dziesiątym lub najpóźniej jedenastym trymestrze. W każdym razie pamiętać trzeba, że na ocenę pracy magisterskiej profesorem mają prawo zużyć dwa miesiące czasu, więc jeżeli student chce składać końcowy egzamin magisterski w czerwcowej sesji egzaminacyjnej w końcu dwunastego trymestru swoich studjów, to pracę magisterską złożyć powinien w prezydjum komisji egzaminacyjnej najpóźniej w końcu lutego, gdyż podanie o dopuszczenie do egzaminu wraz z oceną pracy złożyć musi w maju. W razie niedotrzymania tych terminów trzeba będzie czekać na następną sesję egzaminacyjną, która przypada dopiero w styczniu; opóźnienie więc choćby kilku tygodni może w tym stanie rzeczy pociągnąć za sobą stratę całego półroczca.

Wykłady
w czwartym
roku
studjów

3. Po odjęciu dwóch godzin na seminarjum wyższego języka polskiego na wykłady, wedle normy programu pozostaje w trymestrze dziesiątym i jedenastym po 10 godzin tygodniowo, a w trymestrze dwunastym 12 godzin. Tej urzędowej liczby niema potrzeby powiększać, gdyż w ostatnim roku pobytu w uniwersytecie student powinien czas poświęcić przede wszystkim pracy samodzielnej. W wyborze wykładów należy się kierować temi samemi zasadami, które były podstawą orientacyjną w roku trzecim.

Egzamin
końcowy,
wynik
czwartego
roku
studjów

4. Przy normalnem rozwijaniu się pracy na ostatni rok studjów pozostać powinien tylko jeden egzamin, — końcowy. Egzamin ten, wedle Programu ministerjalnego, obejmuje gramatykę historyczną języka polskiego i dialektologię. Egzamin końcowy student normalnie powinien złożyć podczas sesji czerwcowej w końcu dwunastego trymestru swoich studjów; przy szczególnie sprzyjających warunkach, gdyby student

złożył pracę magisterską w końcu dziesiątego lub na początku dziesiątego trymestru, to po uzyskaniu przychylnej decyzji Rady Wydziału Filozoficznego może składać egzamin końcowy podczas sesji styczniowej na początku jedenastego trymestru swoich studiów.

Do egzaminu końcowego przygotowywać się należy z następujących podręczników i opracowań systematycznych.

a. W zakresie gramatyki historycznej.

A. W dziedzinie głosowni:

- 1) J. Rozwadowski. Historyczna fonetyka w zbiorowej „Gramatyce języka polskiego”, wydanej przez Polską Akademię Umiejętności. Kraków. 1923 str. 57 — 206;
- 2) J. Łoś. Gramatyka polska. Część I. Głosownia historyczna. Lwów — Warszawa — Kraków 1922.

B. W dziedzinie słowotwórstwa:

- 3) J. Łoś. Gramatyka polska. Część II. Słowotwórstwo. Lwów — Warszawa — Kraków. 1924.

C. W dziedzinie odmienni:

- 4) J. Łoś. Gramatyka polska. Część III. Fleksja (w druku).

D. W dziedzinie składni:

- 5) J. Łoś. Gramatyka polska. Część IV. Składnia (w druku).

b. W zakresie dialektologii.

- 6) K. Nitsch. Dialekty polskie w zbiorowej „Gramatyce języka polskiego”, wydanej przez Polską Akademię Umiejętności. Kraków. 1923.

- 7) K. Nitsch. Wypisy dialektologiczne (w druku).

Prócz znajomości wymienionych tu opracowań podręcznikowych na egzaminie końcowym przy dys-

kusji nad pracą magisterską student wykazać powinien, że czytał monografie, związane z tematem pracy magisterskiej.

Przedstawiony powyżej w tablicy schematycznej i w szczegółowym rozwinięciu tok studiów w zakresie językoznawczego magisterjum z filologii polskiej przedstawia uogólnienie normy, którą należy uznać za przeciętną, to jest, taką, jaką osiągnąć może przy dostatecznej pracowitości średnio uzdolniony student. Jest jednak rzeczą oczywistą, że norma ta ma wartość tylko orientacyjną i że w praktyce życia nawet w granicach obowiązujących rygorów możliwe są szczegółowe odchylenia i przesunięcia. Tak, na przykład, egzamin z głównych zasad nauk filozoficznych i egzamin z historii politycznej, ustrojowej i kulturalnej Polski mogą być przesunięte z drugiego na trzeci rok studiów i złożone podczas sesji egzaminacyjnej w ósmym lub dziewiątym zamiast w piątym lub szóstym trymestrze. Egzamin z języka starocerkiewno-słowiańskiego w szerszym zakresie i egzamin z porównawczej gramatyki języków słowiańskich mogą być przeniesione z trzeciego na czwarty rok studiów i składane albo podczas sesji styczniowej w jedenastym trymestrze albo razem z egzaminem końcowym podczas sesji czerwcowej w końcu dwunastego trymestru studiów. Pewnym wahaniom ulegać może również termin złożenia pracy magisterskiej.

Wszystkie te przesunięcia, jakkolwiek niepożądane, bo przerzucające największe ciężary obowiązków na końcowe momenty studiów, mogą przy wzmożonej czujności studenta nie pociągać w swojej konsekwencji przesunięcia egzaminu końcowego; stwarzają raczej tylko niebezpieczeństwo odroczenia poza określoną normę terminu uzyskania dyplomu magisterskiego, ale odroczenia tego bezpośrednio nie powodują. Najniebezpieczniejszemi byłyby zmiany,

wprowadzone w programie roku pierwszego: przeniesienie jakiegokolwiek szczegółu, programem tym objętego, na rok drugi, musi pociągnąć w swoim następstwie utratę w najlepszym razie przynajmniej jednego trymestru, to też jeżeli student mając na widoku swój własny interes, powinien wogóle unikać wprowadzania w układzie swoich studjów jakichkolwiek zmian w przedstawionym tu programie, to zmian tych wystrzegać się powinien przede wszystkim w programie roku pierwszego.

285961